Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

https://archive.org/details/wonderlijckescho00unse

Wonderlijcke
School-houdinghe

Van Mr. Jan van Olden Bernevelt/met de aenwijsinge op die Figuyren.

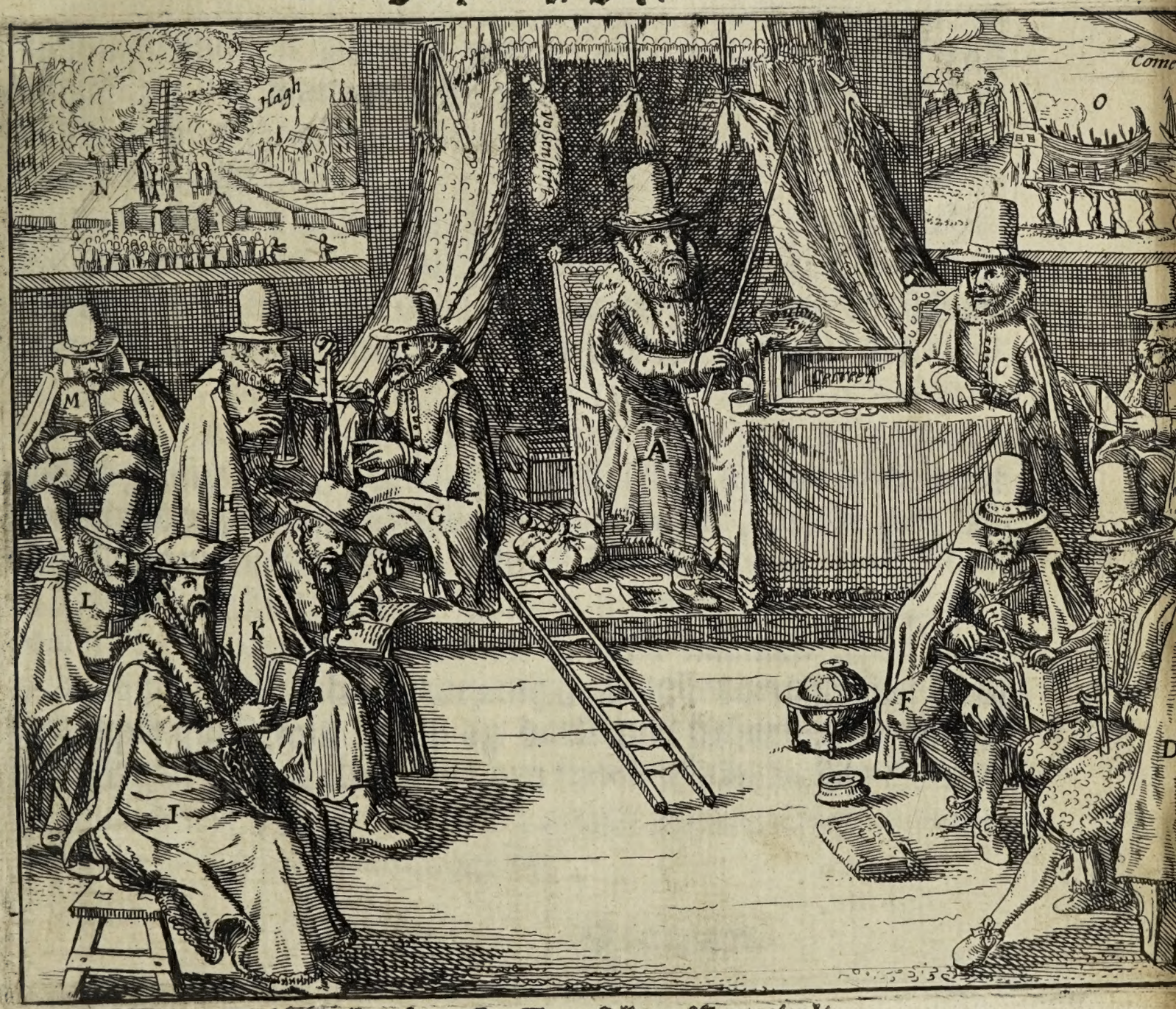

A Den Schoolmeester Jan Olden Bernevelt.

B. Mr. Ledenbergh.
C. Mr. Grotius.
D. Mr. Hogherbeets.
E. Mr. De Haen.
F. Vander Myle.
G. D. Johannes uyt den Bogaert.
H. D. Taurinus.
I. David Joriſz.
K. Dirck Volckerſſz. Coornhert.
L. Conradus Vorſtius.
M: Den wreden Jager.
N. de ſchoolclapper waert gegeſſelt
O. Hier wert het Schip ghemaeckt van S. Keyn uyt.

Wy leeren luſtigh voort/en dat om aen te vanghen
De reys na Spangien toe/daer na wy ſeer verlanghen.

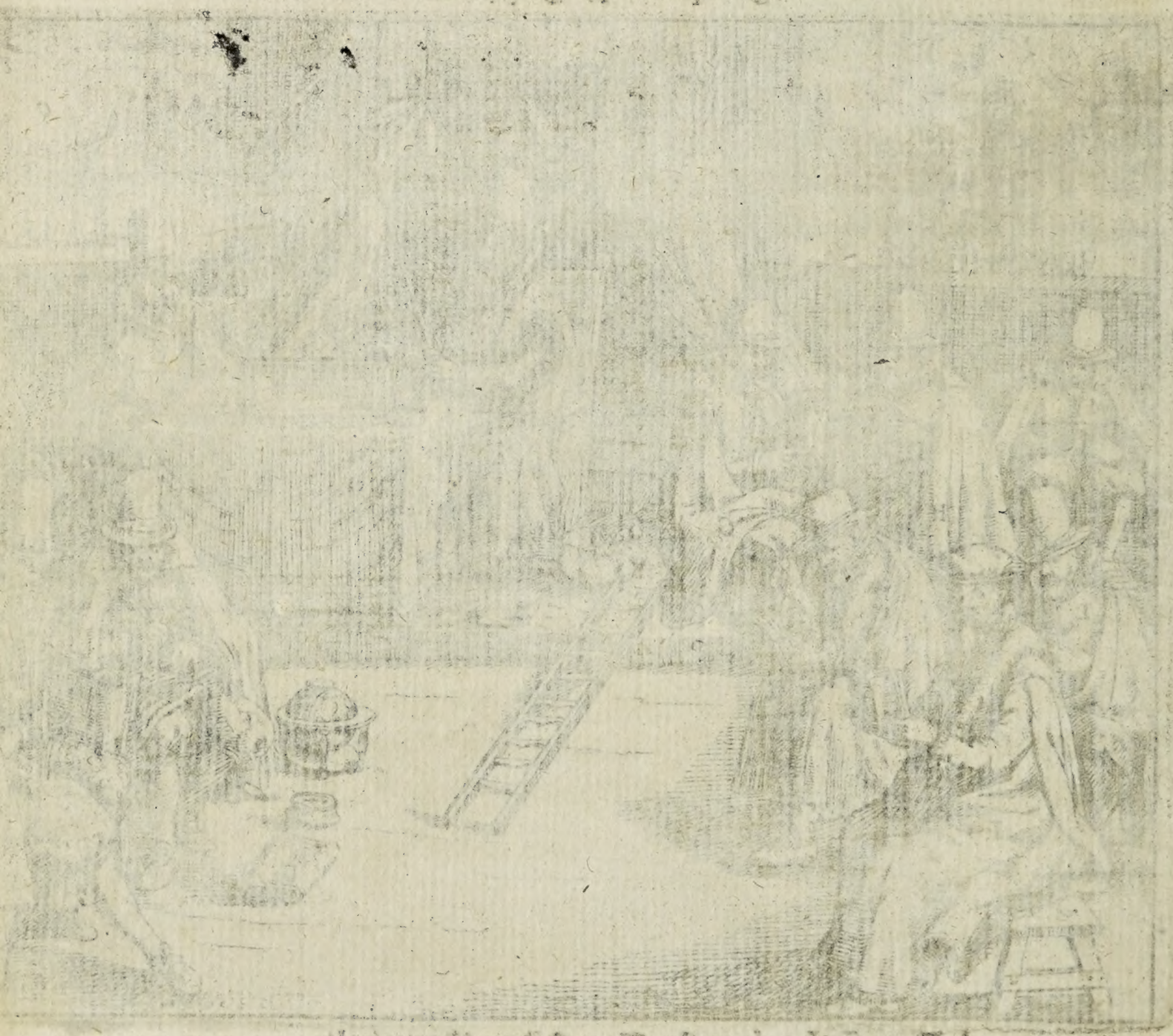

Tot den goet-gunstighen Leser.

GOet-gunstighe Leser / Ick merckende dat een yeder besich zijnde met zijn sinnen/altijt wat nieus voor den aach brachte / heeft my seer verdroten / dat ick ock niet ghelijck andere / wat nieus (voornaemelijck van desen stant des Lants) en konde uyt-gheven / den welcken nochtans van daghe tot dage ons stoffe ghenoegh is gevende/om wat vermakelijcx te versinnen / voor de melancolijcke ghemoeden/om haer de zware ghepeynsen/ ende fantasien daer mede wat uyt den hoofde te steken. Ick dan vele daghen met versinnen door-ghebracht hebbende/ ende daer toe noch te swack zijnde/heeft my de Fortuyne uyt den noot gheholpen: Want s'avonts goet chier gemaeckt hebbende / ende vroegh slapen gaende / hebbe den gheheelen nacht met Droomen door ghebracht. Ick siende op het ghemeene spreeck-woort / hoe oubolligher hoe fraeyer, hebbe den selven Droom (namelijck de School-houdinge van Meester Ian) in schrifte ghestelt: Ende soomen ghemeenelijck seght / Te veel is ongheson: soo hebbe ick de reste naemelijck de Vaert na Spangien, (die ick een wepnigh aengheroert hebbe) voor dese repse gheschoyt / ende op datse niet bederven en soude/ lustigh ghezouten zijnde / in den roock ghehanghen: de selve sal ock haest volghen: Denckt op het spreeckwoort/ Langhe borghen en is gheen quijtschelden.

Vaert wel.

QVIS ABSQVE DEO

O Wiert my nu vergunt/ o Goden/ eens te wenschen:
O V lieden spreec ic aen/ want ghy my/ maer geen menschē/
Cont helpen in dees saeck/ ick segt u vry en stout/
Mijn wensch en sou niet zijn om zilver/ noch om gout;
Noch oock om grooten schat/ noch om al 'swerelts lusten/
Noch om gheen heerschappy/ noch oock om alle rusten:
Maer dat de Muse my soo voord lijck wilden zijn/
Dat ick een fraye saeck beschreeff op dit termijn.
O man! vermaerden man! o Prince der Poeten:
Och! hadt ghy onsen Droom Homere doch gheweten/
Ghy soutse naer de const (met welck ghy waert begaeft)
Met u Const-rijcke penn' int Griecx hebben door-graeft.
Maer lacen! het is niet wat willen wy verslijten
Ons tijt met claghen veel/ wie willen wy 't doch wijten?
Wy moghen selffs de penn' aen-vanghen met der spoet/
En schrijven wat ons is in corten tijdt ontmoet.
O Droom! o wond'ren Droom! my docht my hadd' omvanghen
Een peck swart-donck're wolck (met welck oock was behangen
Eneas den Troyaen/ van Venus de Goddin/
Doen hy Carthago hooch/ besocht tot zijn ghewin.)
Mijn hert verlangde seer/ oock schudden al mijn leden/
Door vreese groot bevaen/ ick gaff my tot ghebeden:
O Jupiter? o God? wat sal my nu gheschien?
Ick voele my een treckt/ wat mach dit toch bedien?
Stracx hoorden ick een stem ras door mijn ooren klincken/
Off doen het herte my niet klopte/ mach-men dincken:
Sy riep heel over-luyt/ jaeght angst en vreese wech/
V niet en sal mis-schien/ ghelooft vry 'tgheen ick segg':
Dees wolck u heeft om-vaen/ op dat u niet sou deeren
In uwen grooten wech; wilt doch het beven weeren:
Volgt my ghestadich na/ want ick u leyden sal/
Daer ghy sult zien een School/ en Meester Ians ghetal.
Ick stelde my te vre'en/ ick ging den ganck aen-vanghen/
Ick volghde stout'lijck naer/ en dat met groot verlanghen:
Droochs voets over de zee/ door Bergen en door lant/
Tot dat ick comen was aen der Bataven kant:

Ick

Ick ging vry stout'lyck voort door Dorpen en door Steden/
Niemant en cost my zien: Niet langh was dit gheleden/
Ick sach van verr' een Haegh, een wonderlyckte plaets/
In welcke listelyck schuylden veel boose maets.
Ick ging al voort en voort/ tot voor een der Scholen;
Mijn Leyder sprack my aen/gaet in ghy zijt verholen
Voor d'ooghen van dit volck/ niemant en can u zien/
Gaet in/ gaet vry'lyck in/ niet can u doch mis-schien.
Ick trapte vry'lyck voort/ ick was wel wat verwondert;
Ick sach daer sadt een quant/een quant(gansch duysent hondert)
Van jaren wonder Old, een barnende ghezicht/
En een verrompelt velt, hadd' desen boose wicht:
Hy sadt in eenen stoel/verciert en seer behanghen
Met nieuwelyck Tapyt/met kleeden veel om-vanghen/
In welck ordentelyck veel wonders was ghenaept/
Door conste veelder-handt/door weven/en door-draept:
Authoriteyt, en eer, onrecht,en wreetheyts plaghen/
Eer-gierichcyt, torment, jae meer als 't jaer heeft daghen;
Veel Roeden veelderhand waren daer ock ghestelt.
Van welcke men daer veel aff-coopen cost met gelt:
D'een was een Dosse-steert/ d'ander ghevlecht met spellen/
D'ander met knoopen veel/ onmoghlyck om te tellen:
D'een was seer hart ghedraept/met Doornen d'een beset:
Noch eene sach ick daer/eerst versch met bloet besmet:
Want met de deegs/ och laegh' tis seker te beclaghen/
Hadd' hy een armen bloet seer wreedelyck doen slaghen/
Om dat hy uyt de School onnoos'lyck hadd' gheclapt/
Van onsen Meester Ian hadd' hy alsoo ghesnapt:
Hy uyt devoty groot/hadd' wonder gaen verconden
Van onsen Meester Ian, het waren groote wonden/
Hy sey t'hebben ghezien Meester Ian in de Mis/
Waerom den armen quant deerlyck ghegeesselt is.
't Was al te grooten saeck/ t'waren te groote smetten/
Voor sulck een grooten Haen; men mach seker wel letten/
Oft waer is/ofte niet: hoe wel in 'slevens ent/
Den goe'n onnoos'len bloet voor waer noch heeft bekent.
Maer laet ons weer aen-vaen/daer dit is blyven steken/
Wy moghen ons propoost soo lichtelyck niet breken:

Waerom was hy soo seer met dees dinghen verciert:
Om dat hy in de School voor Meester wiert ghevviert.
Ick sach weerom wat voort ('tis wonder om vertellen)
Ick sach zitten een quant/ met meer ander ghesellen:
By hem sach ick een Leer, de welck daer was gheraeckt
Wt eenen Boogaert vreemt/ Armijn hadd' die ghemaeckt;
Hy onder-meester was. Hier sal ick gaen verhalen/
De Kleercken van de School/een Klerck met eender Schalen,
Veel besich ick hier sach/dewelck hy went en keert/
Maer soo ick mercken cost/hy was noch niet vol-leert:
Den onder-meester cloeck/ging dees Schael wat vermaken/
Deen spd' was wat te swaer/aen dander noch ontbraken
Veel asen en ghewicht/dit beterden hy stout.
Dees Schale wiert ghemaeckt om wegen t Spaensche Gout.
Een quant van hert/ick sagh/Grootlich/so ick cost mercken/
Seer licht in al zijn doen/en oock in al zijn wercken:
Seer besich in een boeck/hy niet eens op en sagh/
Ick dochte by my selfs/wat hy voor hebben magh.
Daer na sagh ick noch een/naer hem seer Hoog geseten/
Ick meend hy soude my waerlijck hebben gebeten,
Den Vreden-iager mee na desen daer oock sat/
Alsoo ick wel cost sien/in zijnen stoel seer prat.
Daer satender noch meer/maer ick cost niemandt kennen.
Ick dacht/ick magh my nu weerom naer huys gaen wennen:
Maer sach daer noch een quant in eenen boeck verwert/
Ghelijck een Coorengraen/soo cleyn had hy een hert
Hier niede ging ick/en soo ick wilde braghen/
Soo sagh ick daer veel volck heel groote balcken draghen:
Mijn Leyder sey my selfs/op dat ghy weer den sin/
Dees Kleercken altemael willen ter zee waert in.
Dant hout dat ghy hier siet/willen sy laten maken
Schepen seer groot en sterck/gelijck als Spaensche Craken:
Sy willen strax de reys na Spangien nemen aen/
Soo haest dees Kleercken al de zee-vaert haer verstaen.
Den Coningh minnen sy/en willen sonder dralen/
Hem eens gaen spreken aen/met eenen oock gaen halen.
Een Beest van quaden aert/twelck Inquistie heetz
Het welcke naer hun wacht/ en is daer toe ghereet.

Den hooghsten Iupiter (spraeck hy) wil u bewaren/
Ick sal u halen weer / als sy sullen gaen varen.
Adieu/nu blijft ghesont/op alles doch wel let/
Na dat ick had ghereyst / vond ick my weer int bedt.

Claechveers over Arminius.

OCh hadd' Arminius nopt aengeschout de Sterren.
Nochte de gouden Son / noch oock de sil'v're Maen,
Soo sonde zijn geschrift de werelt niet verwerren/
Die nu den wreden Mars weer willen spreken aen.

Saturne, waerom heeft Iupijn hem niet verslonden/
Met zijnen Blixem sterck/doen hy noch was een kint/
Wy wisten't Venus oock. Kost ghy't ons niet verkonden/
Merceri, s'Hemels Bood' hy waer van ons verslint.

Aan Hollandt.

O Lant: ghy zijt een Hol van alle desen twist/
Ghy stelt het al in roer: En daer den droeven Man
Nu noch begraven Leyd, en is oock maer een nist
Van groot rumoer/een Stadt Rotterdam twisten can.

Cor.ne.lis. agitet tumultuosa.

Hier volght nu nae de schoolhoudinghe een Tsamen-spraeck van eenen Burghemeester quaet-raet, ende eenen Gheselle ghenaemt Goossen goet jaer.

Goossen.

MYN Heer/waer gaedy? hout stille.

Burghemeester.

Ick soude geerne eens uyt-gaen.

Goossen.

Neen/ghy hebt tijts ghenoech / laet ons wat praten. Wat een obollighe tijt ist nu/oock?

Burghemeester.

Jaet voorwaer/ maer ick hope dat hy haest verkeeren sal.

Goossen.

Dat hoop ick oock / ick dencke wel datmen onsen Advocaet nu haest de vleughelen corten sal.

Burghemeester.

Holla/sulcken tijt en meen ick niet/de man is tot zijn onschult gevanghen/ende soudemen die dan noch de vleughelen corten? Jae liever ettelijcke duysent gulden gheven / om zijn eere te beteren/ ende in een hoogher staet te setten.

Goossen.

Ba/ick dencke immers dat ghy dat niet en meent / is een verrader tot zijn ouschult ghevanghen?

Burghemeester.

Wel hoe / wel hoe koutmen soo? sout ghy sulcx wel connen bewijsen/ ende waer maken?

Goossen.

Och ia/ick dencke wel / dat u wel bekent is een Boecxken gheintituleert Cort verhael van eenighe exorbante Proceduren, &c. Dat nu onlanghs uytghegaen is / daer voor het eerste verhaelt wort/ hoe dat sy ghetracht hebben/allencxkens de Ghereformeerde Religie onder de voet te helpen/ende ten lesten gheheel uyt te roepen denckende op het Latijnsche veersken/ Gutta cavat lapidem non vt sed sepe cadenda. Ick mach hier te rechte wel by doen/ Sic pereunt summi sacra statuta Dei. Ende hebben die allenxkens na haer macht gaen veranderen/twas met hun al Paulatum, Paulatum,

over

over veel jaren hebben sy gheworcht om dat te betrachten / ende Heeren en Meesters vant Land te worden: Ende hebben soecken de Orangie Spruyte, met grooter hagel/ blixem/ende donder/ende groot tempeest van ongevals ende ghevaerlyckheyts / te beletten zyn goede vruchten voort te brenghen / ende oock heel te dempen ende uyt te roeyen / soo datter niet een worteltken en soude overblyven. Maer dese boose kudde en heeft niet eens ghesien op dat heylige spreeck-woort / Hemel en aerde sullen vergaen, maer mijn Woort en sal niet vergaen, hadden sy hier op ghelet/sy souden wat beter toeghesien hebben.

Burghemeester.

Seker hoe zyt ghy soo voort-varende/ my dunckt ghy wort halff grain/onsē Aduocaet en heeft niet gesocht de Religie onder de voet te helpen/maer eer soecken te beteren/ eñ op eē nieu te reformeren: Want men segt/hoe de werelt langer staet/hoe sy subtyldet wert.

Gooffen.

Ghy mocht beter seggen/ hoe de werelt langer staet/hoe sy booser ende quader wort: Alsser die twee woordē by zyn/dan isset waer. Is wel waer/dat sy subtyldet wort/niet tot goet/ maer wel tot quaet/want den menschē is van natueren tot quaet genegen. Ghy segt dat onsen fynen Priester de Religie heeft willen verbeteren/ hadde hy wat anders ghehandelt / men mochte u dan wat beter ghelooven. De Discipulen Christi/ende oock Christus selve / en hebben gheen Pharizeen ende Schriftgheleerden uyt haer offitie gheset/ ende ter Stadt uytghelept/ende gebannen: maer veel meer de onwetende ende dolende menschen/ door goede leeringhen ende bewijs-redenen/op den goeden wech soecken te brenghen : Hadde dan onsen Barnevelt alsoo ghehandelt / ende hadde hy ons alleenlyckē soecken te onderwijsen met goede ende leersame onderwijsredenen / hem inbeeldende dat wy dwalende schapen waeren/soo soude uwe reden Heer Burghemeester stoffe hebben / om den ghespangioliseerden boeve wat voor te spreecken : met recht wort hy een Schoolmeester ghenoemt in dit Boexken van de Schoolhoudinghe van Meester Ian, hier voren alsoo ghenoemt : Maer wel te rechte is hy een Schoolmeester van allen oproer ende tumult/ ende eenen straffer vande onnooselen / ende wort daerom seer fraey afgeschildert/met een deel roeden/ by hem heeft het fraeye spreekwoort grotelyex plaetse/namelyck/ Dat venam corvis vexat cen-

sura columbas. De kleyne dieven hangtmen/ de groote laet te sse. De gene die hem eenige Pistoletten hebben weten toe te schieten/ al hadden die het meeste schelmstuck bedreven/ sy waren by onsen goeden Meester Ian heel super/ende hy gheesselde de selve met zynen Bosse steert/ het waren al goede kinderen by hem.

Burghemeester.

Hout/houdt Goossen, wat schant vlecken zyn datte? Ick seggh noch eens dat hy een deghelyck man is: sout ghy seggh en dat die gene aen hē hare misdaet afgekocht hebben? Het heeft zyn barmhertighept ende goetheyd gheweest/ dat hy eenighe onnoosele menschen van perijckel verlost heeft.

Goossen.

Neen/neen/ghy en hoeft hem van die sake niet voor te spreken/ t'is ghenoegh bekent zynen Bosse steert en heeft hy maer om de Hollandtsche ende uytheemsche Koepen die wat met die roode spaensche vlieghen beset zyn/ de selve wat van haer gat te quispelen/ende zyn Velt daer mede wat te mesten: Jae voorwaer / hy is heel barmhertigh/ mē moet het met recht den man na geven/ zyn barmhertigheydt blyckt ock uyt dit Boecxken van de Schoolhoudinge/ daer mentie ghemaeckt wert/ van eenen onnoselen bloedt/ die maer gheseydt en hadde/ dat hy hem inde Mis gesien hadde/ den welcken hy seer wreedelyck op een schavot heeft doen geesselen/ende schandeliseren: hoe kan dat zyne barmhertigheydt verdragen? Maer het was zynen school-meesters stoel te nae ghesproken/ het soude een quaet exempel gheweest hebben voor zyn scholieren/ende ock voor andere/ sy mochten hem ter scholen uyt-ghestooten/ ende eenen s. Thomas dagh gehouden hebben. Neen/ hy moest wel toe sien van sulck een quaet/ hy moest wel toesien (segge ick) dat hy niet ghelyck een hont inden hutspot ontfangen ende aengesien en werde.

Burghemeester.

Maer: maer/ hoe dryft ghy een sake/ ic en magh noch en kan niet eens een beurte hebben by u om te spreken/ mijn Heere heeft daer wel ghelyck in ghehadt: salmen van zyn Overheydt quaet spreken ende voornemelyck daer niet van en is/ t'is heel buyten reden ende ick houde ock staende dat hy met recht ghestraft is: Ende dat ghy seght van een Boecxken/ dat en zyn maer groote ende valsche calumnien/ende quaetsprekinghen/ men heeft nu al goet

pet

pet te seggheu/nu den goeden man heim niet en can verantwoor-den/maer als nu wederom upt is / ende in zijn vryheydt ghestelt sal zijn/dan sal hy die quaetsprekers wel leeren/ende salse ock al de galjarde doen dansen/ghelijck hy dien eenen dede.

Goossen.

Ghy moecht wel seggheu/als hy upt comt/ick meene dat het ge-schien sal Ad calendas græcas: Maer ten quaetsten comende/sal ic den Avequaet eenighe Spacnsche inde handt douwen / want hy daer seer op verlechert is. Maer op dat wy voortgaen souden/ hoe fraey blinckt dat/datmen voor strenghe placcaten/den waren Gods-dienst/op groote straffe heeft verboden te moghen plegen/ ende de plaetsen daer de selve gheexerceert wierden/ toe ghespyc-kert/dit waren treffelijcke ende groote daden van onsen Ian, waer zijn opt sulcke bedryven? Men heeft ock vpanden van de waere Religie van buyten de geunieerde Provincien in Hollant gerde-pen/ock eenighe hier te Lande wesende van een gheheel vreemt Socinianen/ofte Samosateniaens ghevoelen /als voornaemste Leeraers van de studenten inde Theologie ghebruyckt/ ende van treffelijck tractement voorsien: Men heeft zijn Princelijcke Excel-lentie na ghegheven/dat hy hem sochte tot Grave van Hollant te promoveren / ofte de souverainiteyt van t Lant aen hem te trec-ken/ende alsoo hem in verachtinghe/ende haet van de Ghemeente te brenghen / dat Advocat wel/niet waer?

Burghemeester.

Ick rade u voorwaer voor t'best/soo niet voort te varen/ wel wat schandeliseren is dit? Heeft hy eenighe plaetsen toeghespyckert/ dat heeft hy om beters wille/ende om eenighe andere ghewichti-ghe oorsaken ghedaen: Maer dat hy van den Prince soude ghesept hebben 'tgene ghy hier voor went/is valsch: Ende sommige schry-ven teghen hem/ dat hy de Justitie soude ghesocht hebben onder de voet te helpen/t'is publijck gheloghen / hy heeftse ghepleecht/ ende nu seghtmen dat hy vreet is/wat sal de man dan doen?

Goossen.

Ja/hy heeft geen Justitie/ maer onrechtveerdighept ende vreet-heyt ghepleecht/ghelijckt genoech bekent is Hy heeft de Justitie onder de voeten gesocht te helpen/dan ick moet hem noch prijsen dat hy victorieus is/ want hy heeft waerlijck de Justitie onder zijn voeten ghe kreghen/alsoo in den Haegh te sien is: Hy heeft

oock over al Waert-gelders soecken in te boeren/hy heeftse oock al ghekreghen / want hy ghenoegh bewaert wort / ende Waert-ghelders ghenoegh om zijn lijf heeft. Dan dese saecke cont ghy Burghemeester noch roemen/maer van ghcen andere/

Burghemeester.

Ghy cont seker wel spotten/ende zijt eenen rechten spotvogel maer siet toe/aensiet het eynde.

Goossen.

Amen/Amen/ick hope dat het eynde soo goet wesen sal als het eerste.

God geeff ons een goet jaer,
Met de Patriotten alle gaer.

BEminde Leser/hier mede hebbe ick't een eynde ghemaeckt/ hoope V. L. hier mede sult laten vernoegen voor dese tijt/ V. L. cont dit mede vergaderen by u andere Boerkens/ die van andere geesten ghemaeckt zijn: Wanneer V L. dit wat ter dege door-lesen hebt/sal V. L. dan ondertusschen noch vereeren (volgende mijn beloften) de Vaert nae Spangnien, off V. L. daer oock eenighe tijtcortinghe in vont; want soo t'spreeck-woort segt/ nieuwe spijse maeckt nieuwen appetijt / nieuwe dingen te lesen maeckt nieuwe lust daer toe: Want voorwaer getrouwe Patriotten/ nae mijn goetduncken / isser sulcken stoffe om wat te maken/ dat de geesten maer tijt ontbreeckt/om t'selve al upt te beelden. Dan allenxkens wat/ twee cleyntjens maken een groot; ick wat / een ander oock wat/ soo crijghen de goede Patriotten wat playsierichs te lesen/ende te sien om cleyn gelt; ende meene t'verstant meer daer deur gestercht als geswackt wert/ nemet in danck ende vaert wel.

V. L. dienst-willige
Beminder van Nassou.

FINIS.